

Een dag na het forum stuurt Vicky Clarijs van Treeport mij de kopregel van dit artikel: 'Alleen ga je harder, samen kom je verder'. Een citaat van voormalig Treeport-bestuurslid Jack Herijgers. Op de foto: bovenste rij v.l.n.r.: Wes Jansen, Helma Hoff, Ad Vromans, Henk den Mulder, Nico Dolman. Onderste rij v.l.n.r.: Vicky Clarijs, Peter van Dongen en Peter Maessen.

Alleen ga je harder, samen kom je verder *

Forum: De onderzoeksagenda van de toekomst, wie gaat die bepalen?

Het verhaal is duidelijk. Van de vleespotten van het Productschap Tuinbouw komt de bodem nu in rap tempo in zicht en de laatste onderzoeken die hiermee worden gefinancierd, zijn in afronding. De vraag is dus: wie bepaalt én betaalt de onderzoeksagenda van de toekomst? Blijven we dat doen in gezamenlijkheid, of wordt het de zaak van individuele of kleine groepjes kwekers? Blijft Nederland als geheel het referentiekader of gaan we zaken organiseren vanuit de teeltcentra?

Auteur: Hein van Iersel

Het forum 'Wie bepaalt de onderzoeksagenda van de toekomst?' werd georganiseerd in het hoofdkantoor van ZLTO in Den Bosch en bijgewoond door de volgende personen:

- Nico Dolmans, teamleider PPO Bomen
- Peter van Dongen, directeur Telermaat
- Helma Hoff, specialist boom- en vaste plantenteelt bij ZLTO
- Ad Vromans, boomkweker in Biest Houtakker
- Peter Maessen, docent Has Den Bosch
- Henk den Mulder, boomkweker in Grubbenvorst
- Vicky Clarijs, Treeport Europe (Zundert)
- Wes Jansen, productmanager Bayer

Het gaat nog steeds relatief goed in de boomkwekerij. Onze exportpositie en reputatie in het buitenland zijn nog steeds sterk en ondanks de crisis blijft de omzet voor veel kwekers op niveau. Dat wil niet zeggen dat er geen bedreigingen zijn. Het is altijd een kip-of-eidiscussie, of die voorsprongpositie het resultaat is van de unieke manier waarop wij als sector zaken in gezamenlijkheid hadden georganiseerd, of dat individuele en dus eigenwijze ondernemers dat succes op hun conto mogen schrijven. De waarheid ligt als zo vaak natuurlijk in het midden. Zelfs de grootste en meest briljante ondernemer kan niet zonder een infrastructuur van onderzoek, kennisinstututen en opleidingen. Het is in ieder geval wel een gegeven dat boomkwekers feitelijk eigenhandig hebben afgerekend met de Nederlandse manier om onderzoek te financie-

ren. Uit enquêtes in het verleden bleek dat een grote meerderheid van ondernemers het PT liever kwijt dan rijk was.

Nico Dolmans, teamleider van PPO Bomen, schetst in cijfers wat dit de afgelopen jaren voor zijn organisatie heeft betekend. In 2011 voerde PPO Bomen nog voor 1,3 miljoen euro aan PT-projecten uit. Voor 2012 en 2013 was dit al afgebouwd naar respectievelijk 0,9 miljoen en 0,2 miljoen euro. Naast PT-gelden heeft PPO natuurlijk ook andere financieringsbronnen, maar dit geeft *in a nutshell* wel de omvang van het probleem weer. Gastvrouw Helma Hoff schetst haar visie op het probleem, meer vanuit de sector. Volgens haar is met name gewasbeschermingsonderzoek erg belangrijk. Het is cruciaal voor de teelt dat een breed pakket middelen overeind

Peter Maessen

blijft, vooral waar het gaat om onkruidbestrijding. Om dit pakket overeind te houden hebben LTO en ZLTO een aantal 'coördinatoren effectief mid-delenpakket' benoemd. Deze functionarissen, kortweg CEMP's genoemd, richten zich op de beschikbaarheid van gewasbeschermingsmid-delen. LTO en ZLTO missen daarbij vooral een overkoepelende visie. Met andere woorden: wie geeft namens de totale sector richting aan het gebeuren?

Freeriders zijn niet de ondernemers van de toekomst

Dit is koren op de molen van Peter van Dongen van Telermaat. Hij zit bij de discussie als vertegenwoordiger van de handel en ziet hetzelfde gebeuren als Hoff van ZLTO. Een perfect voorbeeld, wat hem betreft, is de gang van zaken rondom Basamid. Dit middel heeft ook voor 2013 weer een tijdelijke toelating gescoord. Op zich een goede ontwikkeling, maar door gebrek aan afstemming kwam die toelating pas op een moment dat kwekers er eigenlijk niets meer aan hadden. Van Dongen geeft nog een tweede voorbeeld: 'Met een aantal handelsbedrijven ondersteunen wij de Ziekten & Plagen Dag van Boom-In-Business. Onderdeel daarvan is een onderzoeksprogramma dat wij zelf ondersteunen. Blijkt dus dat dit bijna hetzelfde is als het programma van DLV. Dat is jammer en een gemiste kans, en het komt door het ontbreken van één overkoepelende instantie.'

Fietstocht

Ad Vromans, een van de twee boomkwekers in het gezelschap, probeert perspectief in het verhaal te krijgen. 'Ik heb gisteren een dagje gefietst met een collega-boomkweker en eens goed nagedacht over dit forum. Ik denk dat wij voldoende middelen hebben om iedere ziekte en plaag aan te kunnen. Probleem is alleen de brede toelating van die middelen. Boeren die groente of maïs kweken, hebben meer middelen tot hun beschikking dan een boomkweker. Als je dat probleem oplost, dan is eigenlijk alles klaar.' Vromans: 'Als wij met een breder pakket mid-delen aan de slag kunnen, denk ik zeker dat we het aantal kilo's actieve stof nog sterk naar beneden kunnen brengen. Een maïsteler spuit een keer voor onkruid en is dan klaar. Wij moeten keer op keer met allerlei middelen in de weer

om ons probleem op te lossen.' Waar Vromans in oplossingen denkt, denkt de meerderheid van de overige aanwezigen vooral in problemen en obstakels. Dolmans is daar het meest stellig in: 'Dat kun je wel willen, maar dat gaat gewoon niet gebeuren.' En: 'Off-label use is niet de oplossing'. En ten slotte: 'Als we de discussie hierop

richten, is dat een gemiste kans.' Jansen van Bayer zegt vanuit zijn eigen perspectief min of meer hetzelfde. Hij begint met de opmerking dat net vorig jaar de Wet Gewasbescherming veranderd is, en dat het niet te verwachten is dat die nu opnieuw wordt aangepakt. De belangrijkste obstakels om het idee van Vromans werkelijk-

Helma Hoff

Nico Dolmans

heid te laten worden, zijn, naast een wettelijk verbod, op dit moment het probleem van aansprakelijkheid aan de ene kant en een vorm van koudwatervrees bij de overheid aan de andere kant. Het probleem van aansprakelijkheid is klaarblijkelijk niet zo gemakkelijk op te lossen als het lijkt. Als een kweker een grote schade spuit met een middel dat door de fabrikant niet getest is op dat gewas, kan de ondernemer de schade in sommige gevallen toch verhalen. Normaal voert een kweker eerst een proefbespuiting uit, maar dat is ook niet waterdicht. Van Dongen geeft een voorbeeld: een kweker heeft een proefbespuiting uitgevoerd en spuit na twee of drie dagen de rest van het gewas. Probleem is alleen dat het middel pas na een dag of acht echt ingrijpt. Het resultaat is dus dat het complete gewas schade oploopt. Ook het probleem van koudwatervrees bij de overheid is hardnekkig. 'Als een boomkweker een middel toepast dat door maïstelers op een tientallen keren groter areaal gebruikt wordt en hij kan daarmee andere middelen uitsparen, is er dus waarschijnlijk alleen maar milieuwinst in plaats van milieulast te verwachten.' Van Dongen zegt het bondig: 'Als we dit niet goedvinden, hebben we klaarblijkelijk geen vertrouwen in ons certificeringsschema.' Overigens haast Van Dongen zich erbij te melden dat off-label use voor hem als handelaar in gewasbescherming een ingewikkeld probleem is. 'Als een kweker met een fout advies zijn gewas doodspuit, met mogelijk tienduizenden euro's schade, heeft die kweker een probleem. Maar als ons advies erachter zit, heeft mijn bedrijf ook een probleem en de fabrikant ook.'

Een belangrijk bijkomend aspect is de toelating van kleine middelen. De grens daarvan is de laatste jaren opgehoogd naar 5000 hectares. Voor behoorlijk wat teelten heeft dat jammer genoeg geen effect. Als een bepaald middel dwars door de boomkwekerij heen gebruikt kan worden, wat bijvoorbeeld het geval is bij veel onkruidmiddelen of fungiciden, is het areaal natuurlijk veel groter dan die 5000 hectares.

Zijweggetje

Off-label use heeft natuurlijk weinig te maken met het eigenlijke onderwerp van het forum: 'Wie bepaalt de onderzoeksagenda van de toekomst?' Nico Dolman brengt ons weer op het goede spoor: 'Het probleem ligt niet zozeer op het gebied van gewasbescherming. Dit soort onderzoeken is nog relatief gemakkelijk, omdat we daar makkelijker geld van fabrikanten in

kunnen betrekken. Andere onderzoeken zijn lastiger te regelen.' Een belangrijk thema vormen bijvoorbeeld onderwerpen op het gebied van duurzaamheid.

Gezamenlijkheid heeft ons in het verleden juist heel veel gebracht

Vicky Clarijs heeft samen met haar partner een kleine kwekerij, maar is bij het forum aanwezig als vertegenwoordiger van Treeport Zundert. Treeport is de laatste jaren zeer succesvol geweest in het werven van extern onderzoeksgeld en heeft onder andere een groot en belangrijk onderzoek op het gebied van *Cylindrocladium*

georganiseerd. Treeport heeft dat vooral gedaan met geld van de Provincie Noord-Brabant en de gemeente Zundert. Iedere euro die door de aangesloten kwekers werd opgebracht, werd verdriedubbeld door de provincie en de gemeente. Clarijs schetst de problemen rondom brede toegankelijkheid. 'Omdat de onderzoeken van Treeport met publiek geld van de provincie werden uitgevoerd, moeten de resultaten publiek toegankelijk zijn. Als het met individueel geld wordt gefinancierd, zouden kwekers een voorsprong van een aantal maanden krijgen. Dat zou overigens meer dan genoeg zijn voor de betrokken kwekers, omdat zij vaak ook al bij de uitvoering van de proef betrokken zijn en daar gegevens uit kunnen halen.'

Clarijs schetst tussen de regels door het probleem

Vicky Clarijs

Henk den Mulder

van de freeriders. Kwekers die wel profiteren van een onderzoek, maar niet willen betalen. Vroeger was dat nooit een probleem, omdat iedereen bijdroeg aan het PT. Nu is dat een reëel probleem. Clarijs: 'Het is belangrijk om voor de toekomst sterke communicatieafspraken te maken met de projectuitvoerders en deelnemers, om wrijving te voorkomen. Voor ons is het op dit moment nog geen probleem. We zijn wel druk bezig met het schrijven van de communicatieplannen om deze problemen zo veel mogelijk te voorkomen.' Vromans ziet dat duidelijk anders. Innovatie is volgens hem een kwestie van jaren. Zijn bedrijf is al jaren bezig met het verbeteren en verduurzamen van teeltmethodes en huurt hiervoor met een aantal collega-kwekers Groeibalans in. Vromans: 'De gewassen die ik teel, hebben serieuze problemen met Xantomonas en buxusziekte. Toch was ik vorig jaar vrij van buxusziekte, door een breed pakket van maatregelen als rustig kweken, een gezonde bodem etc., etc. Daardoor kreeg ik vorig jaar vijf cent meer voor mijn buxus.' Vromans geeft daarmee aan dat er iets meer komt kijken bij echte innovatie en verbetering van teeltmethodes dan het doorlezen van een onderzoeksrapportje. Het probleem van freeriders zou daarom niet zo groot zijn als wel wordt gedacht. Henk den

Mulder, boomkweker uit Grubbenvorst, zegt het *unverfroren*: 'Freeriders zijn niet de ondernemers van de toekomst.' De beide boomkwekers in het gezelschap willen ook dit laatste aspect nog

eens benadrukken. Schaalvergroting in de boomkwekerij zal in de toekomst nog sterk toenemen en dat heeft direct invloed op het gespreksonderwerp. Sterke, vitale bedrijven hebben meer power om onderzoek uit te voeren en de kleine spelers zullen meer en meer aan de laatste mem komen te bungelen. Den Mulder vat het nog een keer samen: 'De angstigen voor het freeridersprobleem zullen niet de ondernemers van de toekomst zijn. Innovaties zullen altijd gekopieerd worden en het freeridersargument zal bijna altijd worden gebruikt door de partijen die de contributie heffen.'

Niemand maalt nog om bacterievuurvrije zones

Kennis

Kennis is niet hetzelfde als onderzoek, maar is wel direct daarvan afgeleid en wellicht veel belangrijker. Peter Maessen benadrukt nog eens het belang van het steeds maar rondpompen van kennis in de sector. Daar heeft de hele sector de afgelopen jaren van geprofiteerd. In de toekomst zou het wel eens kunnen zijn dat dit aspect onder druk komt te staan. Dit aspect hangt ook sterk samen met de beschikbaarheid van 'goede' mensen. Gelukkig trekken groene opleidingen op dit moment iets meer leerlingen, maar iedereen lijkt het erover eens te zijn dat er nog steeds

Peter van Dongen

Wes Jansen

een gebrek is aan het talent van de toekomst. Volgens Vromans komt dat mede doordat het niveau van scholen vaak te laag is en er niet de juiste zaken worden onderwezen, bijvoorbeeld plantenkennis. Van Dongen is het hier meteen mee eens. Hij vertelt dat hij een schoolverlater uit moest leggen wat NPK betekent. Peter Maessen, zelf docent, is het hiermee eens. In zijn visie zou bodem, bemesting en plantenleer een veel belangrijker onderdeel van de studie behoren te zijn.

Met name onderzoek naar gewasbescherming is erg belangrijk

Versnippering

Teug naar het centrale thema. Vicky Clarijs meldt dat zij bang is voor versnippering van aandacht, maar in zekere zin dragen de regionale activiteiten van Treepport daar ook aan bij. Treepport is een ledenorganisatie die het beste wil bereiken voor de leden in hun verzorgingsgebied.

Henk den Mulder trekt het heel ontnuchterend naar het niveau van een individuele ondernemer. 'Ik weet niet of centralisatie van onderzoek wel nodig is en zie het zeker niet snel gebeuren. Als

ik een probleem heb, dan zorg ik voor een oplossing en dan maakt het niet uit of daarnaar uit gezamenlijke middelen een onderzoek gefinancierd wordt.' Den Mulder trekt een parallel met bacterievuurvrije zones. 'Allemaal aardig, maar niemand maalt daar nog om. Alleen de kwekers van fruitbomen. Voor de rest is dat totaal niet belangrijk.'

Dolmans van PPO is het daar natuurlijk niet mee eens: 'Gezamenlijkheid heeft ons in het verleden juist heel veel gebracht.'

Samenvatting:

Gezamenlijk onderzoek staat door het wegvallen van het PT zwaar onder druk. Dat wil niet zeggen dat er geen publiek geld is voor onderzoek, alleen zal dat veel meer incidenteel en/of regionaal worden toegekend. Het is daarnaast ook maar de vraag of ondernemers hier altijd op zitten te wachten. Het bedrijf van de toekomst zal groter en krachtiger zijn en zal meer in staat zijn om zelf onderzoek te starten of kennis te verwerven. Daarbij blijft overeind staan dat een landelijke koepel die onderzoek coördineert node gemist wordt, maar dat het niet erg waarschijnlijk is dat iemand in staat is die rol op korte termijn in te vullen.